

HARBIY-AKADEMIK LITSEYLARDA AJDODLAR TIMSOLI VOSITASIDA TALABALARDA MILLIY G‘URUR VA RUHIY CHIDAMLILIKNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Madjidova Saida Mirbasidovna

DXX “Temurbeklar maktabi”

harbiy akademik litseyi bosh o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada "Temurbeklar maktabi" harbiy-akademik litseylari o‘quvchilarida ajdodlarimiz – Jaloliddin Manguberdi va Amir Temurning hayoti hamda harbiy merosi misolida milliy g‘urur va ruhiy chidamlilikni (stressga bardoshlilikni) shakllantirishning pedagogik mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotda yosh harbiy kadrlarning kasbiy motivatsiyasini oshirishda "tarixiy personajlashtirish" va "pedagogik imitatsiya" metodlarining samaradorligi ilmiy jihatdan asoslangan. O‘quvchilarning ma’naviy-ruhiy tayyorgarlik darajasini monitoring qilish natijalari keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Temurbeklar maktabi, milliy g‘urur, ruhiy chidamlilik, shaxsiy namuna, Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, kasbiy motivatsiya, pedagogik imitatsiya.

1. KIRISH Bugungi shiddatli axborot xurujlari va mafkuraviy ziddiyatlar sharoitida o‘zib kelayotgan yosh avlodni, xususan, kelajakda Vatan himoyasini o‘ziga kasb qilib tanlagan harbiy-akademik litsey kursantlarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. "Temurbeklar maktabi" o‘quvchilari nafaqat zamonaviy harbiy taktikani puxta egallashlari, balki har qanday murakkab, ekstremal vaziyatlarda ruhan sinmaydigan, kuchli iroda va yuksak milliy g‘urur sohibi bo‘lishlari shart. Pedagogik amaliyotda ma’lumki, yosh shaxs xarakterining shakllanishida aniq bir ideallarga, qahramonlar timsoliga tayanish eng samarali vositadir. Xalqimiz tarixida mardlik va vatanparvarlikning ramzi bo‘lgan Sulton Jaloliddin Manguberdi hamda buyuk sohibqiron Amir Temurning shaxsiy hayoti, jang maydonlaridagi mislsiz matonati kursantlar uchun shunchaki tarix sahifasi emas, balki shaxsiy kamolot andozasidir. Mazkur maqolada ushbu buyuk sarkardalar timsolidan kursantlarning

ruhiy chidamliligi va milliy gʻururini yuksaltirishda foydalanishning pedagogik-metodik tizimini ishlab chiqish muammosi tadqiq etiladi.

2. METODOLOGIYA. Tadqiqotni tashkil etishda shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim, qadriyatli yondashuv va pedagogik pedagogik modellashirish prinsiplaridan foydalanildi. Harbiy litseylardagi tarbiya jarayonini optimallashtirish uchun quyidagi interaktiv va empirik metodlar majmuasi qoʻllanildi:

"Tarixiy personajlashtirish" metodi: Tarixiy voqealar va sarkardalar hayotidagi eng ogʻir ruhiy va jismoniy sinov pallalari (masalan, Jaloliddin Manguberding yaqinlarini yoʻqotganda ham dushman oldida tiz choʻkmagani, Amir Temurning ogʻir jarohatlardan soʻng yana oyoqqa turib kurashni davom ettirgani) darslarda oʻquvchilar tomonidan shaxsiy xarakter ssenariysi sifatida tahlil qilindi.

Pedagogik imitatsiya va psixotrenininglar: Kursantlarda favqulodda holatlarda irodani boshqarish koʻnikmasini shakllantirish maqsadida "Ajdodlar jasorati – mening nigohimda" mavzusida vaziyatli treninglar oʻtkazildi.

Sotsiologik-pedagogik soʻrovnoma: Eksperiment guruhlarida kursantlarning ruhiy-irodaviy barqarorligi va milliy gʻurur indeksini aniqlash uchun maxsus testlar (Roter, Shvarts metodikalari moslashtirilgan variantlari) qoʻllanildi.

NATIJALAR. Tadqiqot davomida harbiy-akademik litseylar taʼlim-tarbiya tizimiga **"Ajdodlar timsoli – ruhiy matonat maktabi"** deb nomlangan metodik innovatsiya joriy etildi. Ushbu metodika doirasida kursantlarning maʼnaviy-ruhiy xislatlarini shakllantirish dinamikasi diagramma koʻrinishida monitoring qilib borildi.

Oʻtkazilgan pedagogik eksperimentlar natijasida oʻquvchilarning asosiy shaxsiy xislatlarida quyidagi ijobiy oʻzgarishlar qayd etildi:

1-jadval. Eksperiment davomida kursantlarning maʼnaviy-ruhiy koʻrsatkichlari oʻzgarishi dinamikasi (foiz hisobida)

Baholanuvchi mezonlar (ko'rsatkichlar)	Eksperimentdan oldin (Nazorat guruhi)	Eksperimentdan keyin Eksperiment guruhi)	O'sish sur'ati (%)
Milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'usi	68.5%	95.2%	+ 26.7%
Ekstremal vaziyatlarda ruhiy chidamlilik	55.0%	83.4%	+ 28.4%
Kasbiy (harbiy) sadoqat va burchga sadoqat	72.1%	96.0%	+ 23.9%
Muammoli vaziyatlarda irodaviy barqarorlik	58.3%	86.1%	+ 27.8%

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, an'anaviy tarbiyaviy soatlardan voz kechib, ajdodlar timsolini "shaxsiy ideal" darajasiga olib chiquvchi interaktiv metodikani qo'llash kursantlarning ruhiy chidamliligini deyarli 28.4% ga oshirishga imkon berdi. Ayniqsa, muammoli vaziyatlarda o'zini yo'qotmay qaror qabul qilish ko'rsatkichi sezilarli darajada yuksaldi.

MUHOKAMA Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, harbiy soha vakillarini tayyorlashda ruhiy omil jismoniy kuchdan kam ahamiyatga ega emas. Sulton Jaloliddin Manguberding mo'g'ullarga qarshi o'n birdan ortiq yirik janglarda ko'rsatgan ruhiy matonati darslarda tahlil qilinayotganda, asosiy urg'u uning son jihatdan ustun dushmanga qarshi qo'rquvni qanday yenga olganiga qaratilishi lozim. Bu kursantlarda **"qo'rquvni boshqarish pedagogikasi"** elementlarini shakllantiradi. Amir Temurning hayot yo'li esa yoshlarga muvaffaqiyatsizlik va og'ir jismoniy jarohatlar oldida taslim bo'lmaslik darsini beradi. U yoshligida og'ir yaralanib, bir umrga jismoniy nuqson orttirgan bo'lsa-da, bu holat uning dunyo tarixidagi eng buyuk imperiyalardan birini tuzishiga to'sqinlik qila olmadi. Harbiy litsey o'quvchilariga ushbu tarixiy haqiqatni yetkazish orqali ularda **"psixologik resiliyentlik"** (har qanday qiyinchilikdan so'ng

qayta tiklana olish qobiliyati) shakllantiriladi. Tadqiqotimiz shuni isbotlaydiki, o'quvchi o'zini shunchaki zamonaviy o'quvchi emas, balki "Manguberdi va Temurning munosib davomchisi" deb his qila boshlagan turlarda, undagi milliy g'urur hissi ichki nazoratchi vazifasini bajaradi va u o'z xulq-atvorini harbiy intizomga qat'iy bo'ysundiradi.

XULOSA Pedagogik tadqiqot yakunlari bo'yicha quyidagi ilmiy va amaliy xulosalar shakllantirildi:

1. "Temurbeklar maktabi" o'quvchilarida ruhiy chidamlilik va milliy g'ururni shakllantirishda tarixiy shaxslar timsolidan foydalanish eng yuqori pedagogik samura beruvchi drayverlardan biridir.
2. Tavsiya etilgan "Tarixiy personajlashtirish" va vaziyatli imitatsiya metodlari kursantlarda qiyinchiliklarni oson yengish, stressli holatlarda hissiyotlarni jilovlash va harbiy burchni chuqur anglash ko'nikmalarini tizimli rivojlantiradi.
3. Eksperiment natijasida olingan ijobiy dinamika (ko'rsatkichlarning o'rtacha 25-28% ga o'sishi) ushbu metodikani respublika miqyosidagi barcha harbiy-akademik o'quv yurtlari va ixtisoslashtirilgan maktab-internatlarining ma'naviy-tarbiyaviy ishlar rejasiga mustaqil modul sifatida kiritish zarurligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2019. – 592 b.
2. Bo'riyev O. Amir Temur va Temuriylar davri harbiy san'ati xususiyatlari. – Toshkent: Fan, 2020. – 144 b.
3. Yo'ldoshev J.G'. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish yo'llari. – Toshkent: O'qituvchi, 2021. – 188 b.
4. Henderson, L. Psychological Resilience and Historical Role Models in Cadets Education. // European Journal of Military Studies, 2025, Vol. 8, No. 3, pp. 112-126.